

1. Aba, Bacsó-tanya

(Fejér megye) Á

Szabó Máté, a Pécsi Légitérészeti Téka kezelője hívta fel a figyelmemet egy 1996-ban készült légi felvételre, amelyen félkörös záródású, körítőfallal övezett Árpád-kori templom alaprajza látszik Abától ÉK-re. A kajtori tsz épületeitől (a volt Bacsó-tanyától) K-re, a Dinnyés-Kajtori-csatorna K-i felén húzódó, ÉNy-DK irányú dombvonulaton ma barackos fekszik. 2008. januári terepszemlém szerint a templom kizárólag kövekből álló törmeléke kb. 30×20 m-es területen jelentkezett, embercsontot nem találtam és középkori kerámiából is mindössze egyet sikerült gyűjteni. Valószínű, hogy olyan Árpád-kori faluról van szó, amely forrásokban nem szerepel, ezért névtelenül enyészett el.

K. NÉMETH ANDRÁS

2. Abaújvár, református templom

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Á

2008. október 17. és november 18. között ásatást végeztünk a templom hajójában. Négy kutatóárkot nyitottunk. Elsőként a diadalívvel párhuzamosan É-D irányú árokban ismét feltártuk az 1998-ban már megtalált, egybefüggően megmaradt téglapadló részletet. A templomhajó tengelyében, a meglevő kőlapburkolat mellett, K-Ny-i irányú kutatóárkot nyitottunk. Ennek eredményei alapján folytattuk a kutatást a hajó DNy-i és ÉK-i sarkában. A feltárások során, mind a hajó Ny-i fala mellett, mind a hajó DNy-i és ÉK-i sarkában megtaláltuk a korábbi, négyzetes szentélyű templom visszabontott alapfalait. A ma álló falak vonala követi a korábbiakét, részben ráépültek azokra. Az új templom építésekor a diadalív helyét adottnak vették, és ahhoz képest bővítették a templom hajóját és szentélyét is minden irányban megközelítőleg 1-1 m-rel. A hajóban három helyen sikerült a szentély területén már megismert, a ma álló templomhoz tartozó, 15. századi téglapadló részleteit feltárni. Ez a padló, bár töredezett állapotban és változó habarcsminőséggel, az összes kutatóárkokban, az elbontott falak fölött is megfigyelhető. A korábbi templom padlószintje még nem ismert, a töredékesen előkerülő, metszett oldalú padlóteglák tartozhattak hozzá. A templom területén csak a korábbi falak fölött találtunk érintetlen rétegsorokat, a falak vonalán belüli terület, a téglapadló szintje alatt, temetkezésekkel teljesen átforgatott. A hajó középső részén már a felszín közelében sírfoltok rajzolódtak ki. Ezeket a temetkezéseket az idő rövidege miatt nem bontottuk ki. A hajó tengelyében nyitott kutatóárkok K-i szakaszán, a felszíntől számított 1,2 m mélységben egy bolygatott temetkezés feltárását, valamivel mélyebben pedig két, K-nek tájolt váz részletét tártuk fel. Az egyik váz mellett kis ezüst pántgyűrű darabjai kerültek elő. Figyelemre méltó a hajó ÉK-i sarkában előkerült, csekély D-i eltéréssel K-nek tájolt váz részlete, melynek lábfejét a korábbi templom diadalívfalának építésével elpusztították. A váz és a fal

viszonya alapján feltételezhető, hogy a korábbi templom építése előtt már temető és templom működött ezen a területen. Az előkerült leletanyag főleg a 16-17. századra keltezhető mázas és festett kerámia, szögek, barna ablakszemtöredékek és egy darab, ablakszemek közé illeszkedő háromszögletű, zöld üveglapocskák. A Ny-i hajófal közelében, kevert rétegből, Zsigmond király 1387 és 1427 között, nagy réztartalmú ezüstműből vert parvusa került elő (MÉ 451. = CNH II. - 125A = H - 580.).

A templomhajó közepén, a még fel nem szedett kőburkolat elemei között másodlagos helyzetben, két, faragott oldalával lefelé fordított kőlapot találtunk. Az első egy négyszög alaprajzú, két szomszédos oldalán a lap vastagságának kétharmadát kitevő negyedkör homorulattal faragott. A másik két darabra törött, de hiánytalan sírkő, szélén körbefutó gótikus majuszkula felirattal. Ennek a még nem teljesen feloldott felirata a következő: *hic est sepultus magnificus vir dominus petrus de prin.....ante festum visitat[i]o[n]is anno domi[ni] 14XXIIIo*. A kétosztatú mérművel díszített képmezőben Perényi-címer, felette csőrös sisak látható. A sírkő a templom építetőjének feltételezett Perényi Péter országbíró (1378-1423) sírját fedte, aki 1394-től volt birtokosa Abaújvárnak. A kő a templom 1806-1807. évi felújítása során kerülhetett a burkolat elemei közé.

Az ásatás eredményei alapján a templom építéstörténete a következő: A templomdombon, egyelőre nagyon óvatosan, de feltételezhető egy valószínűleg templom köré települt, Árpád-kori temető. A temetőre egyelőre csak egyetlen jel utal, a négyzetes szentélyzáródású templom diadalívfala által vágott csontváz; temploma pedig kizárólag feltételezés. A 13. sz. végén-14. sz. elején épülhetett a négyzetes szentélyzáródású templom. Nem sokkal azután, hogy Perényi Péter 1394-ben Zsigmond királytól adományba kapta Abaújvárt, lebontatta az akkor már elavult, esetleg rossz állapotban levő templomot, majd belső terét egységesen, körülbelül 1 m-rel megnagyobbítva új templomot építtetett. Ez a templom korszerű gótikus szentéllyel és ablakokkal épült, falait a szentélyben és a hajóban is díszesen kifestették.

MARKÓ ÁGNES SAROLTA - RÁCZ MIKLÓS

3. Abony, Turjányos-dűlő

(Pest megye) R

2008. május közepétől június végéig folytattuk az abonyi agyagbánya területén a nyersanyag-kitermelés által veszélyeztetett lelőhely megelőző régészeti feltárását. A területen már 2007-ben lehumuszoltuk és feltártuk az objektumok egy részét. Az idei évben a jelenlegi bányatelek ÉNy-i sarkánál azoknak az objektumoknak a feltárását fejeztük be, amelyekre a 2007. év őszén időhiány miatt nem került sor. A munkálatok lezárásával a jelenlegi bányatelek területén a megelőző régészeti feltárások befejeződtek.

Idén 14 régészeti objektumot tártunk fel. Az előző évek eredményei és a lehumuszolt területen a beásások